

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej

STUDIA PODYPLOMOWE – WIEDZA I PRAKTYKI INSTYTUCJONALNE

Asystent społeczności romskiej

Na przykładzie pracy w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Limanowej

Praca podyplomowa
Monika Sternal

LIMANOWA 2023

ABSTRAKT

Praca przedstawia obecną sytuację Romów zamieszkujących na terenie miasta Limanowa, gdzie realizowany jest od ośmiu lat „Program Integracji Społeczności Romskiej”, którego działania ukierunkowane są na edukację, zatrudnienie, mieszkalnictwo i zdrowie. Sytuacja Romów wiąże się z ograniczoną możliwością zaspakajania własnych potrzeb. Głównymi czynnikami, które marginalizują tę grupę społeczną jest ubóstwo, zła sytuacja zdrowotna oraz problemy związane z sytuacją na rynku pracy. Romowie są bierni w poszukiwaniu zatrudnienia. Wielu Romów posiada wyłącznie wykształcenie podstawowe, wymiar edukacji jest dla nich wartością podrzędną. Pomimo, iż świadomość młodego pokolenia wzrasta, to do spraw edukacji jak i prowadzenia zdrowego trybu życia wciąż odchodzą z dystansem.

Wprowadzenie Asystenta społeczności romskiej, dzięki realizacji „Programu na rzecz integracji społeczności romskiej”, ma zapewnić rodzinom Romskim zamieszkałym na terenie Miasta Limanowa pomoc w wielu aspektach. Funkcja Asystenta społeczności romskiej ma na celu zniwelować bariery wynikające ze specyfiki kultury Romów, która rzutuje na ich funkcjonowanie w życiu społecznym. Uczniom Romskim oraz ich rodzicom przedstawiany jest pozytywny obraz szkoły, wskazywane są korzyści płynące z edukacji, wykształcenia i poszerzania własnej wiedzy. Ponadto działania Asystenta społeczności romskiej ukierunkowane są na aktywizację zawodową poprzez zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych, kursów, szkoleń w których uczestniczyć mogliby Romowie.

Kształtowanie postaw otwartości i tolerancji stanowi niewątpliwie wyzwania dla całego społeczeństwa. Nie można zapomnieć, że wiodącym wskaźnikiem, który ma wpłynąć na asymilację Romów jest zmniejszenie dystansu społecznego wobec całej społeczności lokalnej i wyzbycie się uprzedzeń, które tkwią w stereotypach społeczności większościowej.

SŁOWA KLUCZOWE

Romowie, pomoc społeczna , wykluczenie, wielokulturowość, asystent kulturowy

Asystent kulturowy funkcjonujący jako Asystent społeczności romskiej Miasta Limanowa, działający w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Limanowej jest odpowiedzialny za udział Romów w zadaniach realizowanych z „Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014 – 2020”. Prowadzona przez Asystenta praca socjalna z rodzinami romskimi, jak również działania podejmowane w ramach Programu podkreślają wagę problemów związanych z: edukacją, zdrowiem, przystosowaniem społecznym, aktywizacją zawodową i społeczną, wychowywaniem dzieci i opieką nad nimi.

Realizując Program Asystent społeczności romskiej zdobył zgodę na współpracę 27 rodzin, w których skład wchodziło 109 osób. Jednym z zadań Asystenta jest współdziałanie i kontakt w imieniu rodzin z instytucjami i organizacjami takimi jak Urzędy, Szkoły, Sądy, Policja czy Pracownicy socjalni.

Buduje dobry kontakt między rodzicami uczniów, a szkołą. Zwiększa on świadomość osób dorosłych w zakresie konieczności edukacji dzieci, a także ich potrzeb związanych z zakupem odpowiednich materiałów edukacyjnych, rozwoju talentów artystycznych, stwarzaniem właściwych warunków prawidłowego rozwoju. Współpracuje z Zespołami Szkół Samorządowych nr 1, 2, 4 w Limanowej, w razie występujących problemów zapewnia indywidualne wsparcie uczniom, podejmując wspólne działania ze szkolnym pedagogiem, psychologiem, logopedą, wychowawcami, Asystentem edukacji.

Asystent Społeczności Romskiej współpracując z Kuratorami zapewnia im wsparcie w lepszej komunikacji z rodzinami romskimi podczas wspólnych wizyt w domach Romów. Wyraża opinie o zmianie (lub jej braku) zachowania osób objętych nadzorem kuratora oraz wymienia z nim informacje i dotyczące rodzin.

Działając wspólnie z Policją, zwłaszcza z policjantami dzielnicowymi, Asystent prowadzi rozmowy z mniejszością romską na temat prawidłowych zachowań, przestrzegania ładu i porządku. W przypadkach zgłaszania przez społeczność lokalną zakłóceń porządku przez Romów, Asystent wraz z Policją udają się na interwencję. Omawiane są także rozwiązania postępowania w rodzinach, w których występuję „Niebieska Karta”. społecznego nie mają możliwości kontynuowania edukacji na terenie macierzystej szkoły.

Asystent pomaga także rozwiązywać wszelkie spory międzysąsiedzkie czy rodzinne, zachęcając strony do aktywnej współpracy przy poszukiwaniu możliwych rozwiązań. Inicjatywa samoorganizacji w społeczności romskiej odgrywa ważną rolę, Asystent motywuje więc Romów do zmian na lepsze w codziennym życiu, wzmacniając przy tym poczucie ich własnej wartości.

Dziecko romskie posiadające orzeczenie z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, gdy

kończy szkołę podstawową i chce kontynuować naukę, napotyka na szereg problemów, z którymi najczęściej nie jest w stanie sobie poradzić. Asystent w takim przypadku często musi użyć mocnych argumentów, by osiągnąć choć minimalne zmiany w ich życiu, działaniu czy myśleniu.

Asystent zachęca rodziny społeczności romskiej do brania udziału w wyborach samorządowych, obchodach Dnia 3. Maja, Dnia Dziecka czy Obchodach 100 lecia odzyskania niepodległości. Ma to na celu uświadomienie społeczności romskiej, że są oni pełnowartościowymi obywatelami naszego kraju, w związku z czym powinni poczuwać się do świętowania.

Pokazuje zalety korzystania z internetu, ale i uświadamia odnośnie zagrożeń z niego płynących. Instruuje jak i na jakich stronach szukać informacji o nieruchomościach, ofertach pracy, szkoleniach czy kursach. Zachęca dzieci do udziału w internetowych grach edukacyjnych, rozwijających logiczne myślenie czy chociażby umiejętności czytania i pisania.¹

W ramach podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z rodziną Asystent odbył cykl szkoleń z mediacji rodzinnej, dzięki którym poszerzył swoją wiedzę teoretyczną oraz praktyczną. Współpracując z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie odbywa mediacje pomiędzy rodzinami romskimi, a pracownikami tej instytucji.

Asystent jest zapraszany na różne wydarzenia, w których aktywnie uczestniczy jako Ekspert do spraw mniejszości romskiej, są to między innymi Konferencja na temat przyszłości Romów w Europie, Konferencja na temat sytuacji kobiet romskich w Unii Europejskiej, Sejmowa Komisja do spraw mniejszości narodowych i etnicznych, Wizyta Tematyczna Ekspertów Rady Europy, poświęcona kwestii szkoleń zawodowych Romów, mająca odzwierciedlenie w procesie opracowywania skutecznych modeli szkoleń zawodowych i szeroko rozumianej aktywności zawodowej romskiej mniejszości etnicznej.²

W przypadku stwierdzenia zaniedbań opiekuńczo wychowawczych do pracy z rodziną kierowany jest pracownik socjalny, asystent rodziny wraz z asystentem kulturowym.

Koordinacja zadań Asystenta Społeczności Romskiej w zakresie przeciwdziałaniu marginalizacji mniejszości romskiej na obszarze miasta Limanowa polega na współdziałaniu instytucji rządowej wraz z jednostką samorządu terytorialnego jaką jest Urząd Miasta Limanowa. Podstawowym celem tej współpracy jest zwiększenie integracji Romów na terenie Limanowej w systemie edukacji, podejmując działania pro zatrudnieniowe na rynku pracy,

1. Sprawozdania częściowe z wykonania w latach 2015-2017 zadania w ramach „Programu Integracji Społeczności Romskiej w Polsce na lata 2014-20120”

przyczyniając się do poprawy stanu zdrowia oraz poprawy infrastruktury mieszkaniowej.

Od 2015 roku Miasto Limanowa po rozpoznaniu potrzeb mniejszości romskiej zaplanowało realizację zadań w ramach „Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014 - 2020”³. Wartość zadań wyniosła 1,4 mln zł, z czego 85% to środki budżetu państwa. Zadania programowe były prowadzone prawidłowo, osiągnięto założone cele, na co dowodem są następujące efekty pracy Asystenta Społeczności Romskiej w latach 2015 - 2017:

- podjęcie zatrudnienia w ramach prac społeczno-użytecznych przez 11 osób,
 - podjęcie zatrudnienia w ramach robót interwencyjnych przez 8 osób,
 - zatrudnienie na staże 10 osób,
 - dwukrotny wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli. Z 4 dzieci zapisanych do przedszkola w 2016 roku do 8 dzieci w roku 2017, co w odniesieniu do ogólnej liczby dzieci w wieku przedszkolnym stanowiło około 36% w 2016 roku i 61% w 2017 roku,
 - znaczny wzrost średniej ocen uczniów romskich oraz frekwencji dzieci na zajęciach szkolnych. W 2017 roku wynosiła ona 87%., w 2016 – 75%, w 2015 natomiast – 70%.
 - zakupienie rok rocznie środków edukacyjnych dla dzieci romskich w wieku od 3-9 roku życia (zestaw zawierał między innymi: kredki świecowe i ołówkowe, plastelina, farbki, nożyczki, klej, papier kolorowy, blok rysunkowy i techniczny, kolorowanki edukacyjne, flamastry, ołówki, puzzle edukacyjne),
 - zakupienie rok rocznie środków czystości dla rodzin romskich (proszek do prania, szampon, mydło, pasta do zębów, płyn do płukania, ręcznik, pościel, podstawowe kosmetyki)
 - wprowadzenie zajęć korekcyjno- kompensacyjnych,
 - zatrudnienie pielęgniarki wraz z którą Asystent prowadził edukację prozdrowotną, zatrudnienie psychologa wraz z którym Asystent prowadził indywidualne wsparcie dla rodzin romskich, konsultacje psychologiczne, badania psychologiczne i terapię,
 - znalezienie odpowiedniej placówki opiekuńczo wychowawczej dla 14-letniego ucznia, który uczęszczał do II klasy szkoły podstawowej, lecz z powodu agresywnego zachowania nie mógł kontynuować nauki, gdyż placówki nie zapewniały nauczania na poziomie początkowym,
 - odbycie mediacji przez Asystenta pomiędzy pracownikami Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, a rodziną romską, czego efektem była lepsza współpraca tej rodziny z jej koordynatorem,
-

- zapewnienie Romom pomocy psychologa oraz pielęgniarki środowiskowej.

Działania na rzecz respektowania mniejszości romskiej i przeciwdziałanie dyskryminacji były podejmowane przez Asystenta także przy współpracy z Komendą Policji w Limanowej. Dotyczyły one wszczęcia postępowania w sprawie wulgaryzmów i obraźliwych haseł wypisanych pod adresem limanowskich Romów na elewacjach ich budynków mieszkalnych. Sprawa zakończyła się w Prokuraturze Okręgowej w Nowym Sączu.

W roku 2015 Miasto Limanowa wraz z Asystentem złożyli wniosek do Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, w sprawie realizacji projektu „Likwidacja analfabetyzmu wśród dorosłych członków społeczności romskiej zamieszkałych na terenie Miasta Limanowa”. Realizacja projektu polegała na zorganizowaniu kursu wieczorowego dla dorosłych Romów. Mieli oni uczyć się na nim czytania i pisanie w języku polskim. Miał on obejmować 60 godzin, a prowadzić mieli go nauczyciele ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Limanowej. Zajęcia miały odbywać się w dwóch grupach liczących od 20 do 30 osób. Niestety wniosek nie został zaakceptowany i tym samym nie otrzymał dofinansowania.

Miastu Limanowa udało się także zakupić dwie nieruchomości dla osób ze społeczności romskiej w miejscowości Marcinkowice⁴, gmina Chełmiec oraz w miejscowości Czchów⁵. Udało się zasiedlić rodzinę w budynku w Marcinkowicach. Zamieszkała tam wielopokoleniowa rodzina, w skład której wchodzi 21 – osób. Znacznie bardziej skomplikowana sytuacja zaistniała w przypadku pozostałych rodzin, oczekujących na realizację zadań programowych, dotyczących poprawy warunków mieszkaniowych. Romowie, którzy zobligowali się do przeprowadzki oglądali kilka nieruchomości, jednak zakupu długi czas nie udawało się sfinalizować, ponieważ wycofywali się albo właściciele budynków, albo sami Romowie. Ostatecznie członkowie tych rodzin przed notariuszem zobowiązali się do przeprowadzki do Czchowa. Miasto zakupiło i wyremontowało tam budynek, według ich potrzeb, ale Romowie – po kontakcie z miejscowymi samorządowcami – zmienili zdanie; gdyż jak twierdzą usłyszeli, że nie otrzymają zasiłków, a ich dzieci nie zostaną zapisane do szkół. Ponadto Burmistrz Czchowa wydał zakaz osiedlenia się rodzin romskich na terenie Czchowa, uchwalony przez Samorząd Rady Miasta Czchowa, którego ostatecznie na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich i wojewody małopolskiego Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie prawomocnie zatwierdził nieważność. Proces integracji mógł być zrealizowany z poszanowaniem wzajemnej akceptacji, która jest wpisana w zadania realizowanego Programu, jednak tak się nie stało.

Miasto Limanowa nie określa w swoim regulaminie rozwiązań skierowanych wyłącznie do mniejszości romskiej. Wszyscy mieszkańcy Miasta Limanowa bez względu na przynależność kulturową są tak samo traktowani. W zależności od potrzeb mieszkańców, sprawy rozwiązywane są indywidualnie. Poszczególne sprawy administracyjne prowadzone są przez odpowiednie wydziały zgodnie z obowiązującym prawem.

Zadania realizowane w ramach Programu na rzecz społeczności romskiej są pod kontrolą:

1. Urzędu Miasta Limanowa - Wydziału Zagospodarowania Przestrzennego, Nieruchomości i Ochrony Środowiska – podczas realizacji zadania dotyczącego poprawy warunków mieszkaniowych oraz sanitarnych, Wydziału Organizacji i Oświaty – wyprawka szkolna w tym (zakup podręczników i przyborów, strój gimnastyczny, obuwie zastępcze, zakup lektur, ubezpieczenie, wycieczka integracyjna, dowóz dzieci do szkoły) organizowana w Zespołach Szkół Podstawowych nr 1,2,4 w Limanowej,

2. Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Limanowej – utworzenie stanowiska asystenta społeczności romskiej, zatrudnienie psychologa, pielęgniarki środowiskowej.

Potrzeby wspierania mniejszości romskiej w zakresie szkolnictwa zaspakajane są wraz z wychowawcami nauczycielami i asystentami edukacji romskiej, zatrudnionymi w szkołach. W wyniku określonych potrzeb dyrektorzy szkół przygotowują odpowiednie wnioski, które są finansowane z Programu.

W odpowiedzi na potrzeby mieszkańców Miasto Limanowa kontynuuje Program integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014 – 2020” z roku na rok. Ponadto sporządza wnioski dotyczące dziedzin wsparcia na:

- Małe granty, składane do Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego Wydziału Polityki Społecznej w Krakowie,

- Ogólnopolskie projekty systemowe, składane do Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie.

Romowie byli i nadal są zagadką dla większości społeczeństwa, od którego oddziela ich niewidzialna szyba. Do dnia dzisiejszego możemy zauważyć silne przywiązanie Romów do swojej kultury. Po jednej stronie wspomnianej szyby stawiana jest więc utrata ich tożsamości wiążąca się z asymilacją, po drugiej natomiast marginalizacja. Historia uświadamia nas jak grupa ta była traktowana przez wieki – ciągle towarzyszyło im odrzucenie i prześladowania, które zmuszały ich do prowadzenia wędrownego trybu życia, nie mieli więc swojego miejsca na ziemi, z którym mogliby się utożsamiać. Naziści planując wyeliminowanie tej grupy

etnicznej podczas drugiej wojny światowej sukcesywnie realizowali swój bestialski plan na całym świecie. Dziesiątki tysięcy Romów straciło swoje życie w obozach koncentracyjnych. Do dziś co roku 2 sierpnia Romowie upamiętniają te straszne wydarzenia, obchodząc Międzynarodowy Dzień Pamięci o Zagładzie Romów i Sintii wzywa i mobilizuje mniejszość romską do podtrzymania pamięci na temat Holocaustu, aby te wydarzenia były dla całej ludzkości przestrogą przed nienawiścią, uprzedzeniem rasowym.

Nie można więc się dziwić, że żyli oni od lat w nieustającej obawie, która odbija się niestety do dziś w ich postępowaniu. Są grupą zamkniętą, żyjącą własnym systemem wartości, kulturą, tradycją, którą sukcesywnie kultywują z pokolenia na pokolenie, nie pozwalając „obcym” na lepsze poznanie siebie.

Cyganie na przestrzeni wieków przestrzegali zasad kodeksu romanipen, który zawierał ogół tradycji romskiej. Zasady były przestrzegane w zależności od światopoglądu czy stopnia konserwatywności danej osoby, rodziny. Współczesne Romanipen to wskazówki i wartości zachowane w Kodeksie, wychodzące naprzeciw postępującemu światu, w którym muszą się odnaleźć przy równoczesnym zachowaniu swojej tożsamości. Dobrze odzwierciedla to rola kobiety - Romni – Cyganki, podtrzymywanie tradycji nie przeszkadza jej żyć „inaczej”. Działając w różnych organizacjach, kształcąc się przy tym, nie zatracają swojej kobiecości. Działają na rzecz swoich najbliższych, dla których tradycja jest podstawą tożsamości, chociażby po to by nikt nie chciał powiedzieć „dziś prawdziwych Cyganów już nie ma”. Romanipen daje poczucie romskości, dumy oraz silne poczucie więzi do przynależności etnicznej.

Polskie ustawodawstwo precyzyjnie uściśla prawa mniejszości narodowych i etnicznych. Podstawowymi aktami regulującymi kwestie społeczności romskiej są: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. W oparciu o tę Ustawę powołana została Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, zajmująca się w szczególności wyrażaniem opinii i doradztwem w sprawach dotyczących praw i potrzeb mniejszości.

Często występujące w społeczności romskiej analfabetyzm, niepełnosprawność, bezdomność, bieda, niechęć do edukacji ograniczają Romów w wielu aspektach życia, a co za tym idzie spychają ich poza margines społeczny. Przeciwdziałając marginalizacji tej grupy etnicznej rząd podjął konkretne działania i opracował Pilotażowy Program Integracji Społeczności Romskiej, obejmujący wykonaniem wyłącznie województwo Małopolskie. Realizacja Programu przynosiła zadowalające efekty, w związku z czym Rząd postanowił kontynuować Program w kolejnych latach, poszerzając jego zakres na całą Polskę. Zadanie

wpisane w Program nie były i nie są doraźną pomocą w trudnych sytuacjach, lecz wypracowanymi mechanizmami, które wpływają na poprawę jakości życia w sferze społeczno-ekonomicznej. Priorytety stanowią cztery dziedziny: zdrowie, edukacja, mieszkalnictwo oraz zatrudnienie, w każdej z nich określa się kierunki do dobrze pojmowanej integracji społecznej.

Program Integracji Społeczności Romskiej na lata 2014-2010 zapewnił możliwość zatrudnienia Asystenta Społeczności Romskiej w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Limanowej. Jego zadania nie ograniczają się wyłącznie do pracy nad pozytywnym wizerunkiem mniejszości romskiej, lecz również dążą do działań pro zatrudnieniowych, przyczyniających się do poprawy zdrowia, zwiększenia zainteresowania edukacją, poprawy warunków mieszkaniowych. Rezultaty pracy Asystenta wpływają na wzrost świadomości Romów na tych płaszczyznach życia, zmniejszają różnice powodujące wykluczenie społeczne tej grupy przy równoczesnym zachowaniu odrębności kulturowej i etnicznej.

Romowie mogą skorzystać także z wielu form pomocy przewidzianych w Ustawie o Pomocy Społecznej świadczonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Limanowej. Są to świadczenia zarówno pieniężne, jak i niepieniężne, motywujące do wyjścia z ubóstwa. Współpraca pracowników socjalnych z Asystentem Społeczności Romskiej daje rodzinom wsparcie oraz dąży do rozwiązywania ich problemów.

Rodziny Romskie żyjące w Limanowej widzą poprawę swojej sytuacji od czasu zatrudnienia Asystenta Społeczności Romskiej. Są szczególnie zadowolone ze zrozumienia jakie okazuje im Asystent, z tego że „po prostu jest”. Reprezentuje ich, tłumacząc ich potrzeby, ale i uświadamiając ich silnie odczuwalne nieprzystosowanie społeczne różnym instytucjom. Pisze pisma do osób, które stoją na drodze realizacji zadań Programu, zwraca uwagę na łamanie praw człowieka i nietolerancje. Romowie wiedzą, że bez współpracy osób wspierających efekty pracy Asystenta nie są możliwe. Pracują więc nad swoim wizerunkiem, dla lepszego postrzegania całej społeczności.

Funkcja Asystenta jest dobrym przykładem, rozwiązaniem które Samorzady powinny stosować, realizując Program Integracji Społeczności Romskiej.

ZAKOŃCZENIE

Impulsem bezpośrednim Urzędu Miasta Limanowa było niemałym wyzwaniem, kiedy to zdecydowano utworzyć stanowisko asystenta społeczności romskiej. Stanowisko, które w katalogu zawodu nie można sklasyfikować, a według potrzeb tworzy się specjalistę. W ramach ukształtowanego schematu tworzy się dyskusja polityczno-społeczna, powstają nowe przyczynki, z których czynią punkt wyjścia, oraz rozważania nad terażniejszą dynamiką społeczną tendencji rozwojowych i modeli uspołeczniania. Wszystko to skłania się do połączenia instrumentalizacji pracy socjalnej i interwencji wobec jednostki. Działania nastawnie w kierunku reprodukcji, obejmując wszystkie społeczne zależności. W ramach realizacji zadania w ramach Programu zostało utworzone stanowisko pracy asystenta społeczności romskiej działającym w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Limanowej.

Powołanie i wprowadzenie asystenta społeczności romskiej, to element nowego systemu wsparcia realizowanego przez samorząd lokalny, dzięki przyznanej dotacji przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych „Programu Integracji Społeczności Romskiej w Polsce”. Uwzględniając przy tym diagnozę problemów społeczności romskiej z terenu Miasta Limanowa wynikało, iż liczba rodzin zamieszkałych na terenie Miasta Limanowa to około 160 Romów. Charakteryzuje się odmienny tryb życia, ślina odmienność kulturowa, niski status materialny rodzin Romskich spowodowany w dużej mierze brakiem stałej pracy, którego przyczyną jest niski poziom wykształcenia, u niektórych osób występuje analfabetyzm lub półanalfabetyzm. Wszystko to sprawia, że Romowie często czują się wyobcowani ze środowisk lokalnych.

Reasumując, należy podejmować szereg działań w kierunku integracji społeczności romskiej włączając ich do budowania nowych ról społecznych i zawodowych .

Praca na stanowisku asystenta społeczności romskiej stała się nie tylko dla mnie inspiracją, ale i motywacją. Temat nie tylko jest szeroki, ale stanowi refleksję nad przyszłością „a kto jak nie Cyganka prawdę Ci powie...”